

MAKTABINING

NING

TARBIYAVIY SOAT ISH REJASI VA DARS ISHLANMASI

Tushuntirish xati

Bolalarimizni birovlarining qo'liga berib qo'ymasdan, ularni o'zimiz tarbiyalashimiz lozim.

Shavkat Mirziyoyev

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 6 aprelda "Umumiy o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash to'g'risida" gi 187-sonli Qarori e'lon qilindi. Shu munosabat bilan tarbiyaviy soatlar mazmunan qayta ko'rib chiqilib, kompetensiyaviy yondashuv asosida amalga oshirilishi belgilandi.

Ma'lumki, sinf rahbari o'z sinfidagi o'quvchilarning bevosita ta'lim-tarbiya jarayoni, ya'ni darslar davomida hamda darsdan keyingi faoliyatini nazorat qilishga mas'ul shaxs hisoblanadi.

Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida sinf rahbari faoliyati O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi", O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining ta'lim sohasidagi qarorlari, Xalq ta'limi vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan tegishli me'yoriy hujjatlar va Xalq ta'limi vazirligining 2007 yil 20 yanvardagi 19-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan "**Ta'lim muassasalari sinf rahbari to'g'risida Nizom**" asosida tashkil etiladi.

Mazkur dastur va metodik qo'llanmayuqorida nomlari keltirilgan ta'limga oid huquqiy va me'yoriy hujjatlarga, shuningdek, umumiy o'rta ta'limning uzluksizligi va izchilligiga, zamonaviy metodologiyalarga asoslangan.

Dasturning maqsadi — tarbiyaviy soatlarni mamlakatda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar, rivojlangan xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari hamda ilm-fan va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan holda tashkil etish, zamon talablariga javob beruvchi, ma'naviy barkamol, faol fuqarolik pozitsiyasiga ega shaxslarni tarbiyalashdan iborat.

Tarbiyaviy soat dasturining vazifalari:

milliy, umuminsoniy va ma'naviy qadriyatlar asosida o'quvchilarni tarbiyalashning samarali shakllari va usullarini joriy etish;

tarbiya jarayoniga pedagogik va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish;

o'quvchilarni ijtimoiy hayotga tayyorlashda ta'lim, fan va ishlab chiqarishning samarali integratsiyasini ta'minlashdan iborat.

Bugungi kunda axborot oqimining tezligi natijasida hayotimizga ommaviy madaniyatni salbiy ta'sirlari ham sezilmoqda. Bu masalani o'quvchilarning ijtimoiy hayotlari misolida ko'rishimiz mumkin. Ba'zida ota-onalar tomonidan bolalarning beodoblighi, o'z fikrini og'zaki yoki yozma tarzda aniq ifodalay olmasligi, mas'uliyatning yetishmasligi, atrofidaqilar bilan kelisha olmasligi, o'ziga tegishli bo'lgan mablag'larni to'g'ri taqsimlay olmasligi haqidagi fikrlarni eshitib qolamiz. SHuning uchun ham dasturni ishlab chiqishda xaqqlaro va milliy tajribaga asoslanilganligini alohida ta'kidlab o'tish joizdir.

“Ta’lim muassasalari sinf rahbari to’g’risida Nizom”ga asosan“Sinf rahbari - Ta’lim muassasasining tarbiyaviy tizimidagi tayanch pedagoglardan biri bo’lib, o’ziga birlashtirilgan sinf o’quvchilarining amalda belgilangan ta’lim va tarbiya olishlarini tashkil etadi.”SHu nuqtai nazardan olib qaraganda bugungi kunda ta’lim muassasalari **sinf rahbarlari faoliyatida quyidagilarga o’xshash muammolar ko’zga tashlanmoqda:**

- Ayrim sinf rahbarlari tomonidan o’quvchilarni tarbiyalash jarayonida o’z oldilariga qo’ygan maqsad va vazifalarining to’g’ri tashkil etilmaganligi;
- Tarbiyaviy soatlarning aniq o’quv-mavzu reja asosida tashkil etilmayotganligi;
- Ta’lim-tarbiya va ma’naviy-ma’rifiy sohaga oid qonunlar va qonunosti hujjatlarning ko’pchiligidan o’qituvchi va sinf rahbarlarining yetarli darajada xabardor emasligi;
- Ba’zi sinflardagi muhitning qoniqarli emasligi, ahil va mustahkam jamoaning shakllanmaganligi;
- Ayrim ta’lim muassasalarida davomatning pastligi, muntazam dars qoldiruvchi o’quvchilar mavjudligi;
- Ba’zi sinflardagi o’quvchilarda kundalik daftarlarining mavjud emasligi, borlarining ham sinf rahbari tomonidan nazorat qilinmaganligi;
- Ayrim o’quvchilarning darslarga tayyorgarliksiz, hatto darsliklarsiz ishtirok etishlari;
- O’quvchilar internet va mobil telefon qaramligining jismoniy va ruhiy xatarlari haqida yetarli tushunchalarga ega emasliklari;
- Voyaga yetmaganlar o’rtasida turli zararli oqimlar ta’siriga tushib qolish, jinoyatchilik va huquqbuzarlik holatlarining uchrayotganligi;
- O’quvchi tarbiyasida muhim o’rin tutadigan kompetensiyalarga erishilmaganligi;
- Ba’zi o’qituvchi va tarbiyachilarimizda kasbiy kompetensiyalar yetishmasligi;
- Tarbiyaviy ishlar ta’sirchanligining pastligi;
- Ota-onalar bilan samarali muloqotning yo’lga qo’yilmaganligi;
- Huquqbuzarlik, mobil telefon va internet qaramligi, narkomaniya, tamaki va alkogol mahsulotlarini iste’mol qilishga qarshi kurash hamda oldini olish bo’yicha samarali chora-tadbirlar tizimi ishlab chiqilmaganligi.

SHu o’rinda masalaning muhim bir jihatiga e’tiboringizni qaratmoqchimiz. **Bugungi kunda umumta’lim maktablarida tarbiyaviy soatlar amalda qanday tashkil qilinmoqda?**

- Bugungi kundagi aksariyat hollarda tarbiyaviy soatlar quruq gaplardan iborat bo’lib, tarbiyaviy soat mavzularidan chetga chiqib ketiladi;
- Qaysidir o’quvchining xulqi muhokamaga qo’yiladi;
- O’quvchilarning fanlarni o’zlashtirishlari va davomatlari muhokama qilinadi;

– Qandaydir tadbirlarga tayyorgarlik va sinf muammolarini hal etish kabi masalalar xususida soʻz boradi.

Tarbiyaviy soatlar qanday boʻlishi kerak?

– Taʼlim jarayoni alohida, mustaqil darslardan tashkil topgani kabi tarbiyaviy soatlar ham yaxlit tarbiyaviy usullar, taʼsirchan vositalar yordamida amalga oshiriladi.

– Sinf rahbari ushbu tadbirlarni oʻtkazishga doir aniq ish rejasiga ega boʻlishlari lozim.

Bugungi shiddatli davr barchamizdan axloqiy va maʼnaviy jihatdan tarbiyaviy ishlarni yanada kuchaytirish lozimligini talab etmoqda. Maʼnaviyat yoʻq ekan, inson ongli ijtimoiy shaxs boʻla olmaydi. SHuning uchun ham sinf rahbarlari va butun oʻqituvchilar jamoasi oldida oʻquvchilarga milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida hayot kechirishni oʻrgatishdek muhim vazifa turadi. Hozirgi globallashuv jarayonlari kuchaygan, turli gʻoyalar oʻrtasidagi kurash keskinlashgan, “ommaviy madaniyat” xurujlari butun dunyoga tarqalib borayotgan, internet tarmogʻi orqali uzatilayotgan buzgʻunchi axborotlar inson qalbi va ongini oʻziga qaram qilishga urinayotgan tahlikali zamonda kelajagimiz boʻlgan yosh avlodni hayotga tayyorlashning samarali shakl va uslublarini izlash davlat siyosati darajasidagi masalaga aylangan.

Tarbiyaviy ishlarni davr talabiga javob beradigan holga keltirish uchun tarbiyaning asosi boʻlgan barcha gʻoyalar qaytadan koʻrib chiqilishi, asosiy eʼtibor bola shaxsiga qaratilishi, yillar davomida toʻplangan ijobiy tajribadan unumli foydalanish zarurligini taqozo etadi. Inson shaxsining kamol topishi esa juda murakkab va uzluksiz jarayon davomida shakllanadi. Uning tarbiyasiga ota-onasi, maktab, mahalla, doʻstlari, jamoat tashkilotlari, atrof-muhit, internet, ommaviy axborot vositalari, sanʼat, adabiyot, tabiat va hokazolar bevosita taʼsir koʻrsatadi. SHuning uchun ham barcha sinf rahbarlari oʻz tarbiyaviy faoliyatlarida ana shu mezonlarni hisobga olishlari shart.

Tarbiyaviy soatlar oʻquvchilarda shakllangan tayanch kompetensiyalarni amaliyotga tatbiq etish maydoni hisoblanadi. Toʻgʻri tashkil etilgan tarbiyaviy soatlar oʻquvchilarda fanlar orqali shakllangan tayanch kompetensiyalarni ijtimoiy hayotda tatbiq eta olishlari uchun imkoniyat yaratib beradi.

Oʻquvchilarda hulq-odob madaniyatiga rioya qilish, fikrini erkin ifodalash, notiqlik qobiliyatini yuksaltirish, axborotlardan toʻgʻri va samarali foydalanish, shu bilan birga bu boradagi xalqaro hamda milliy qonunchilik qoidalariga rioya qilishni tarbiyalash tarbiyaviy soatlarning asosiy maqsadlaridan birdir. SHuningdek, tarbiyaviy soatlar orqali oʻquvchilarda toʻgʻri kasb tanlash, kitobxonlik madaniyatini shakllantirish, boʻsh vaqtini toʻgʻri taqsimlash, oʻz iqtidorini rivojlantirish uchun turli toʻgaraklarni toʻgʻri tanlash, tayyor ish joylarida ishlash emas, balki oʻzi ish joylarni yaratishi kabi qobiliyatlar shakllantiriladi.

Tarbiyaviy soat dasturlari oddiydan murakkablikka tamoyili asosida shakllantirilgan boʻlib, quyidagi yoʻnalishlarni oʻz ichiga oladi. Vatanparvarlik; axloqiy, huquqiy, jismoniy, gigienik, ekologik hamda estetik tarbiya shuningdek, oʻquvchilarni toʻgʻri kasb tanlashga yoʻnaltiradi. Tarbiyaviy soatlarning mazkur yoʻnalishlari Oʻzbekiston Respublikasida taʼlimning uzluksizligi, uzviyligi, oʻquvchi shaxsi va qiziqishlari ustuvorligidan kelib chiqib, ularda yosh xususiyatlariga mos ravishda quyidagi tayanch kompetensiyalar shakllantiriladi.

Kommunikativ kompetensiya — ijtimoiy vaziyatlarda ona tilida hamda birorta xorijiy tilda o‘zaro muloqotga kirisha olishni, muloqotda muomala madaniyatiga amal qilishni, ijtimoiy moslashuvchanlikni, hamkorlikda jamoada samarali ishlay olish layoqatlarini shakllantirishni nazarda tutadi.

Axborotlar bilan ishlash kompetensiyasi — media manbalardan zarur ma’lumotlarni izlab topa olishni, saralashni, qayta ishlashni, saqlashni, ulardan samarali foydalana olishni, ularning xavfsizligini ta’minlashni, media madaniyatga ega bo‘lish layoqatlarini shakllantirishni nazarda tutadi.

O‘zini o‘zi rivojlantirish kompetensiyasi — doimiy ravishda o‘z-o‘zini jismoniy, ma’naviy, ruhiy, intellektual va kreativ rivojlantirish, kamolotga intilish, hayoti davomida mustaqil o‘qib-o‘rganish, kognitivlik ko‘nikmalarini va hayotiy tajribani mustaqil ravishda muntazam oshirib borish, o‘z xatti-harakatini muqobil baholash va mustaqil qaror qabul qila olish ko‘nikmalarini egallashni nazarda tutadi

Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi — jamiyatda bo‘layotgan voqea, hodisa va jarayonlarga daxldorlikni his etish va ularda faol ishtirok etish, o‘zining fuqarolik burch va huquqlarini bilish, unga rioya qilish, mehnat va fuqarolik munosabatlarida muomala va huquqiy madaniyatga ega bo‘lish layoqatlarini shakllantirishni nazarda tutadi.

Milliy va umummadaniy kompetensiya — vatanga sadoqatli, insonlarga mehr-oqibatli hamda umuminsoniy va milliy qadriyatlarga e’tiqodli bo‘lish, badiiy va san’at asarlarini tushunish, orasta kiyinish, madaniy qoidalarga va sog‘lom turmush tarziga amal qilish layoqatlarini shakllantirishni nazarda tutadi.

Matematik savodxonlik, fan va texnika yangiliklaridan xabardor bo‘lish hamda foydalanish kompetensiyasi — aniq hisob-kitoblarga asoslangan holda shaxsiy, oilaviy, kasbiy va iqtisodiy rejalarni tuza olish, kundalik faoliyatda turli diagramma, chizma va modellarni o‘qiy olish, inson mehnatini yengillashtiradigan, mehnat unumdorligini oshiradigan, qulay shart-sharoitga olib keladigan fan va texnika yangiliklaridan foydalana olish layoqatlarini shakllantirishni nazarda tutadi.

SHuningdek, mazkur kompetensiyalar har bir tarbiyaviy soatning mazmunidan kelib chiqqan holda shakllantiriladi.

Umumta’lim maktablarining 1-9-sinf o‘quvchilari uchun tuzilgan “Tarbiyaviy soatlar uchun namunaviy mavzular rejasi” mazmunan tarbiyaviy-axloqiy hislatlarni shakllantirish bilan bir qatorda yurtimizda nishonlanadigan umumxalq bayramlari va muhim tarixiy sanalar asosida tuzildi. Bundan tashqari mazkur rejada fan oyliklari davomida o‘quvchilar uchun tarbiyaviy dars soatlarini o‘tishda nimalarga e’tibor berish kerakligi e’tiborga olingan.

Mazkur dastur va qo‘llanmada bugungi kunda sinf rabarlari uchun amaliy va uslubiy yordam sifatida Respublika Ta’lim markazi mutaxassislari va amaliyotchilar hamkorligida “Tarbiyaviy soat”larning mashg‘ulot ishlanmalari tavsiya etiladi.

“Tarbiyaviy soat”lar rejasidagi 8 soatlik “Yo‘l harakati qoidalari”ga doir mavzular dasturi va dars ishlanmalari mazkur qo‘llanmada aks ettirilmagan.

Umumta’lim maktablarining 5-sinf o‘quvchilari uchun ishlab chiqilgan “Tarbiyaviy soat” mashg‘ulot ishlanmalarida mazmunan o‘quvchilarda tarbiyaviy-axloqiy xislatlarni

shakllantirish va mustahkamlash maqsadida donolar hikmatlariga va milliy qadriyatlarimizga hurmat, vatanparvarlik, insonparvarlik, jismoniy tarbiya, shaxsiy gigiyena, ozodalik, kiyinish odobi, bola huquqlari, tabiatni asrash, iqtisodiy tarbiya, salomlashish va muomala odobi, kitobni sevish kabilar bilan bir qatorda yurtimizda o'tkaziladigan umumxalq bayramlari va muhim sanalarni nishonlashda nimalarga e'tibor berish lozimligi to'g'risida tavsiyalar berilgan.

Tarbiyaviy soatlarni quyidagi tartibda tashkil qilish mumkin:

Kun shiori:

I. Kirish;

II. Asosiy qism: hikoya, suhbat, ma'ruza, guruhlarda ishlash;

III. Yakuniy qism.

Tarbiyaviy soatlarda foydalanish uchun mavzuga doir adabiyotlar ko'rgazmasi tashkil etiladi. Jarayonni ochiq muloqot, davra suhbat, bahs-munozara, treninglar va boshqa har xil noan'aviy tarzda tashkil etish mumkin.

(Izoh: Taqdim etilayotgan tarbiyaviy soatlar dasturiga Umumta'lim maktablarining sinf rahbarlari metod kengashi qaroriga ko'ra 15 % gacha o'zgartirish kiritilishi mumkin.)

“Tarbiyaviy soat” mashg‘ulotlarining o‘quv-mavzu rejasi
7-SINF

№	O‘tiladigan mavzular	Soat
1	O‘zbekiston-muqaddas diyor!	1
2	Umumiy qoidalar haqida (Yo‘l harakati qoidalari).	1
3	Tarixiy obidalarga sayohat. (27-sentabr xalqaro turizm kuni munosabati bilan)	1
4	Ustozlar – elda aziz (1-oktabr – O‘qituvchilar va murabbiylar kuni munosabati bilan).	1
5	Maktab mulki muqaddas, uni ko‘z qorachig‘iday asra.	1
6	Ko‘chalarda piyodalar qanday harakatlanishlari kerak (Yo‘l harakati qoidalari).	1
7	Tilga e’tibor – elga e’tibor (Filologiya fanlari oyligi doirasida).	1
8	O‘zbekistonda avtomobilsozlik sanoatini rivojlanish tarixi. (Yo‘l harakati qoidalari).	1
9	O‘smirlik yoshidagi qizlarning salomatligi va o‘ziga xos psixologik xususiyatlari	1
10	Bilimli yoshlar - yurt tayanchi (Rus tili fani oyligi doirasida).	1
11	Bayrog‘imiz - faxrimiz (18-noyabr - Davlat bayrog‘i qabul qilingan kun munosabati bilan).	1
12	Yo‘l qoidasi - umr foydasi (Yo‘l harakati qoidalari).	1
13	Qomsimiz- baxtimiz (8-dekabr – Konstitutsiya kuni munosabati bilan).	1
14	O‘zbekiston - Sharq mash‘ali (10-dekabr - Davlat madhiyasi qabul qilingan kun munosabati bilan).	1
15	Maktab o‘quvchilari jinoyatchilikka yo‘l qo‘ymaydi	1
16	Yangi yilga yangicha qadam (Yangi yil bayrami yaqinlashishi munosabati bilan).	1
17	14-yanvar – Vatan himoyachilari kuni.	1
18	Kitob ma’rifat chirog‘i.	1
19	Yo‘l belgilari(buyuruvchi va axborot-ko‘rsatkich belgilari).	1
20	Buyuk allomalar hayoti – ibrat namunasi (Navoiy va Bobur tavallud kunlari oldidan).	1
21	Suyaklarning sinishi va chiqishi holatlarida birinchi yordam ko‘rsatish. (Yo‘l harakati qoidalari	1
22	Fan, texnika – sirli tilsim (Matematika, informatika fanlari oyligi doirasida).	1
23	Hamma kasblar kerak, hamma kasblar muhim!	1
24	Jannat onalar oyog‘i ostidadir (8-mart – Xotin-qizlar kuni munosabati bilan).	1
25	Yo‘l belgilari (buyuruvchi va axborot-ko‘rsatkich belgilari) (Yo‘l harakati qoidalari).	1
26	Qadimiy qadriyatlarimiz (21-mart – Navro‘z bayrami munosabati bilan).	1
27	Amir Temur tuzuklarida ilm-fan, axloq-odob haqida (Amir Temur tavallud topgan kun munosabati bilan).	1
28	Velosiped, motosikl, hamda motorollerlarda odam va yuklarni tashishi qoidalari (Yo‘l harakati qoidalari)	1
29	Ona zamin. (22-aprel xalqaro yerni muhofaza qilish kuni munosabati bilan)	1
30	Shaxsiy layoqatlar.	1
31	Xotira –ulug‘ qadriyat (9-may – Xotira va qadrlash kuni oldidan).	1
32	Mening xarakterim, kamchilik va yutuqlarim.	1
33	Vaqtini qadrlash.	1
34	Foydali va maroqli dam – mehnatga hamdam.	1
	Jami:	34 soat

1-mavzu: O'zbekiston –muqaddas diyor!

Kun shiori: **Jonajon O'zbekistonim mangu bo'l omon !**

Maqsad: O'quvchilarda vatanparvarlikni singdirish, O'zbekiston yagona Vatan ekanligini, bugun O'zbekiston kundan-kunga rivojlanib borayotganligi, bunda har farzand o'z ulushini qo'shishni singdirish .

Natija: O'quvchilarning erkin fikrlashi, tassurotlari va olgan xulosasi.

Kommunikativ kompetensiya — muloqotda muomala madaniyatiga amal qilishni, ijtimoiy moslashuvchanlikni, hamkorlikda jamoada samarali ishlay olish layoqatlarini shakllantiradi.

Axborotlar bilan ishlash kompetensiyasi — media manbalardan zarur ma'lumotlarni izlab topa olishni, va media madaniyatga ega bo'lish layoqatlarini shakllantirdi.

Foydalanadigan ko'rgazmali qurollar: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Pedagogika, shiorlar, plakatlar, devoriy gazetalar, slaydlar, tarqatma materiallar.

Doskada: *Mustaqillik biz uchun buyuk in'om, muqaddas ne'matdir.*

O, sen Vatan, kindik qoni tomgan joy

Seni so'rmay, ko'rmay bo'lurmi?

Ko'z ko'rgani yoshu qarining –

Ona bag'rin sevmay bo'lurmi?

Abdulla Oripov

O'qituvchi: Jahon keng, dunyoda mamlakatlar ko'p, lekin bu olamda betakror ona-yurtimiz – O'zbekistonimiz yakka-yu yagonadir. Bu go'zal yurt, bu go'zal zamin faqat bizga ato etilgan. Mana shu ulug' tuyg'i har birimizning dilimizga jo bo'lishi, hayotimiz mazmuniga aylanishi lozim.

O'zbekiston-mustaqil, demokratik, huquqiy davlatdir. Bu insonparvarlik qoidalariga asoslangan, millati, dini, ijtimoiy ahvoli, siyosiy e'tiqodlaridan qat'i nazar fuqarolarining huquqlari va erkinliklarini ta'minlab beradigan davlatdir.

O'zbekiston zaminida mavjud bo'lgan boyliklarga ega davlatlar jahon xaritasida ko'p emas. O'zbekiston o'z yer osti boyliklari bilan haqli suratda faxrlanadi- bu yerda mashhur Mendeleev davriy sistemasining deyarli barcha elementlari topilgan.

Oltin zaxiralari bo'yicha O'zbekiston dunyoda 4-o'rinda, uni qazib olish bo'yicha 7-o'rinda, mis zaxiralari bo'yicha 10-11-o'rinda, uran zaxirasi bo'yicha 7-8-o'rinda turadi.

Zar unadi tuproqlarida,
Hayot kular quchoqlarida,
Jannat oqar gulbog`larida,
Biling, bu yurt O`zbekistondir!

Dillarida duolari bor,
Daholari, donolari bor,
Kelajakka nidolari bor,
Biling, bu yurt O`zbekistondir!

Ha, shoir aytganidek, ona – yurtimiz O`zbekistonimiz Olloh nazari tushgan jannatmakon yurtdir. Mustaqillikka erishganimizdan so`ng, yurtboshimiz tomonidan milliy istiqlol mafkurasining asosiy g`oyalaridan biri Vatan ravnaqi edi. Vatan ravnaqi yo`lida misli ko`rilmagan darajada yurtboshimiz me`morchiligi asosida ishlar qilindiki, ularni sanab adog`iga yetolmaymiz, bu ishlar, rivojlanishlar hammasi yurt uchun va insonlar manfaati uchun qilinayotgan o`zgarishlardir. Respublikamiz poytaxtidan tortib, chekka qishloqlarida ham bugungi taraqqiyot o`zgarish, yuksalish, obodonlashtirishni ko`ramiz.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M. Mirziyoyevning 2019 yil 19-martdagi videoselektorda ijtimoiy, ma'naviy-ma'rifiy sohalardagi ishlarni yangi tizim asosida yo'lga qo'yish bo'yicha ilgari surgan 5 ta muhim tashabbus:

- 1 Yoshlarning musiqa, rassomlik, adabiyot, teatr va san'atning boshqa turlariga qiziqishlarini oshirishga, iste'dodini yuzaga chiqarishga xizmat qiladi.
- 2 Yoshlarni jismoniy chiniqtirish, ularning sport sohasida qobiliyatini namoyon qilishlari uchun zarur sharoitlar yaratishga yo'naltirilgan.
- 3 Aholi va yoshlar o'rtasida kompyuter texnologiyalari va internetdan samarali foydalanishni tashkil etishga qaratilgan.
- 4 Yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish, ular o'rtasida kitobxonlikni keng targ'ib qilish bo'yicha tizimli ishlarni tashkil etishga yo'naltirilgan.
- 5 Xotin-qizlarni ish bilan ta'minlash masalalarini nazarda tutadi.

Topshiriq: Bayram munosabati bo`lganligi uchun ko`tarinki, kayfiyat ila o`quvchilardan ona-yurtimiz O`zbekistonimizni madh etuvchi she`r va qo`shiqlardan bahramand bo`linadi.**Izoh:** O`qituvchi jarayonni kuzatishda samimiylikka, o`quvchilarning o`zlarini odob-axloq me'yorlariga e'tiborli bo`lishlikka, faollikka, jonkuyarlikka va talabchanlikka, tezkorlikka, ijodkorlikka undab boradi.

MMIBDO‘:

Sinf rahbar:

2-mavzu: Umumiy qoidalar haqida

Kun shiori: Yo'l qoidasi umr foydasi

Maqsad: O'quvchilarda vatanparvarlikni singdirish, O'zbekiston yagona Vatan ekanligini, bugun O'zbekiston kundan-kunga rivojlanib borayotganligi, bunda har farzand o'z ulushini qo'shishni singdirish.

Natija: O'quvchilarning erkin fikrlashi, tassurotlari va olgan xulosasi.

O'zini o'zi rivojlantirish kompetensiyasi — doimiy ravishda o'z-o'zini jismoniy, ma'naviy, ruhiy, intellektual va kreativ rivojlantirish, o'z xatti-harakatini muqobil baholash va mustaqil qaror qabul qila olish ko'nikmalarini egallaydi

Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi — jamiyatda bo'layotgan voqea, hodisa va jarayonlarga daxldorlikni his etish va ularda faol ishtirok etish, muomala va huquqiy madaniyatga ega bo'lish layoqatlarini shakllantiradi

Tayanch iboralar. Qoidalar. Asosiy tushunchalar. Atamalar. Haydovchining majburiyatlari. YTH sodir bo'lganda haydovchining vazifalari.

Ma'lumki, har qanday faoliyatni amalga oshirishda, uni to'g'ri tashkil qilishda biror narsaga ya'ni qandaydir qonuniyatlarga asoslanish, maqsadga erishishning yagona to'g'ri yo'li hisoblanadi. Shu o'rinda yo'l harakatini to'g'ri tashkil qilishda insoniyat tarixida juda ko'plab qoidalar ishlab chiqilgan va ular takomillashib borgan. Yo'l harakati qoidalarida juda qadimga borib taqaladi. Yo'llarda birinchi transport vositalari - «izvoshlar» paydo bo'lishi bilan, ular uchun harakatlanish qoidalarida ishlab chiqilgan. Keyinchalik dastlabki avtomobillar yo'lga chiqqanda, tezliklari juda past bo'lsa ham, ularni oldida bir kishi yu

gurib yurib yo'ldagi odamlarni ogohlantirib chetga chiqarib yurgan. Keyinchalik shu tartibda har bir davlatda o'zlarining yo'llarida harakatlanish qoidalarida ishlab chiqilgan. Davlatlarning rivojlanishi ular orasidagi aloqalarni ham rivojlantirib bordi va dunyoda o'zaro hamkorlik qiladigan davlatlar o'rtasida yo'llarda harakatlanish yagona qoidalarini qo'llashni talab qila boshladi. Shunday qilib, xalqaro kelishuvlarga asos solindi va 1909 yilda birinchi xalqaro konventsia qabul qilingan bo'lib, unda atigi 4ta yo'l belgi qabul qilingan edi:

Bular: 1) Notekis yul 2) Xavfli burilishlar 3) Temiryo'l kesishmasi 4) Chorraha yo'l belgilaridir.

Keyinchalik xalqaro konventsia talablari asosida «yo'llarda harakatlanish qoidalarida» ishlab chiqila boshladi. O'zbekistonda oxirgi yo'l harakati qoidalarida 2001 yil mart oyidan kuchga kirgan.

«Yo'l harakati qoidalarida»ni boblar bo'yicha o'rganib chiqamiz.

I-bob. Umumiy qoidalar;

Umumiy qoidalar 5 bandni o'z ichiga oladi.

- 1-band: Respublika yo‘llarida harakatlanishning yagona tartiblarini;
- 2-band: Respublikadagi yo‘llarda TVlarning o‘ng taraflama harakati;
- 3-band: Yo‘l harakati qatnashchilariga talablar;
- 4-band: Yo‘l harakati qatnashchilarining vazifalari;
- 5-band: Qoidani yuridik himoyalaydi.

Faol qatnashgan o‘quvchilar rag‘batlantiriladi

MMIBDO‘:

Sinf rahbar:

3-MAVZU: Tarixiy obidalarga sayohat.

Kun shiori: «O'z tarixini bilmaydigan, kechagi kunini unutgan millatning kelajagi yo'q»
Mashg'ulotning maqsadi; Insoniyat tarixiy taraqqiyoti jarayonida madaniy, ma'naviy, milliy merosdagi avlod-ajdodlarimizdan qolgan odob-axloq haqidagi bilimlardan boxabar qilish. Har bir o'quvchi tomonidan bildirilayotgan fikr yoki g'oyalarni rag'batlantirib borish.

Axborotlar bilan ishlash kompetensiyasi: Televizordan ko'rgan, radiodan eshitgan lavhalaridan ma'lumotlar tushunib aytib bera olish.

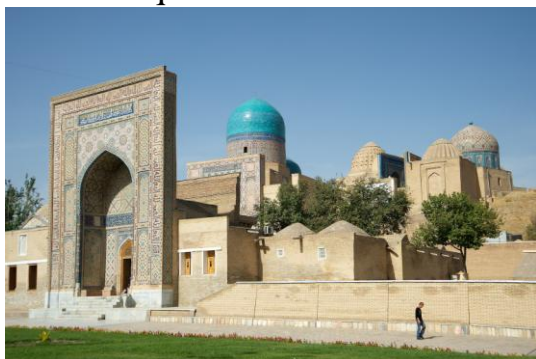
O'zini o'zi rivojlantirish kompetensiyasi: kun tartibiga rioya qilish; kattalarni hurmat qilish;

Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi: maktabda, oilada bo'layotgan jarayonlarda ishtirok etish;

orasta kiyinish, maktab ichki tartib qoidalariga va gigiyena talablariga doimo rioya qilish.

Jihoz: Mavzuga oid rasmlar, tarqatma materiallar,

I.Tashkiliy qism; O'quvchilarni darsga tayyorlash, davomatni aniqlash. Ularning darsda ishtirokini nazorat qilish.

II.Asosiy qism; Mustaqillik yillarida ona-Vatanimiz tarixini o'rganishga alohida e'tibor qaratildi. Istiqlol sharofati bilan ko'plab tarixiy obidalar, yodgorliklar tiklandi, buyuk ajdodlarimiz dafn etilgan joylar obodonlashtirildi.

Buyuk ajdodimiz Bahouddin Naqshband insonlarni ezgu-likka, halol mehnat qilishga va go'zal axloqli bo'lishga undagan. 1993-yilda yurtimizda alloma tavalludining 675 yil-ligi keng nishonlandi. Hozir bu zotning milliy uslubda qayta tiklangan maqbarasi ziyoratchilar bilan gavjum.

1998-yil Samarqandda Imom al-Buxoriy tavalludining 1225 yilligi tantana qilindi. Xartang qishlog'ida Imom al-Buxoriy yodgorlik majmui ochildi. Shu yili jahon ilm-fani taraqqiyotiga katta hissa qo'shgan ajdodimiz Ahmad al-Farg'oniy tavalludining 1200 yilligi ham keng nishonlandi. Farg'ona shahrida Ahmad al-Farg'oniy nomidagi istirohat bog'i ochilib, Quva shahrida uning haykali o'rnatildi.

Shuningdek, istiqlol yillarida jasur sarkarda Jaloliddin Manguberdi tavalludining 800 yilligi, «Alpomish» dostonining 1000 yilligi nishonlandi. Xorazmda Jaloliddin Manguberdi, Termizda esa Alpomish haykallari ochildi. 2000-yilda islom huquqshunosi Imom Burhoniddin Marg'inoniy tavalludining 910 yilligi nishonlandi. Marg'ilonda yodgorlik majmui bunyod etilib, allomaning ramziy maqbarasi o'rnatildi.

Urganchda «Avesto» kitobining 2700 yilligiga bag'ishlangan tantanalar bo'lib o'tdi. Yubiley munosabati bilan u yerda «Avesto» nomidagi yodgorlik majmui qad rostladi. Tiklangan yodgorliklar, tarixiy obidalar ota-bobolarimiz ruhiga hurmat-ehtirom ramzidir. Milliy ma'naviyatimizning yuksalishiga bebaho hissa qo'shgan ajdodlarimiz bilan har qancha faxrlansak arziydi. Buni yodda tuting!

«Avesto» - Sharq xalqlarining eng qadimgi yozma yodgorligi, zardushtiylarning muqaddas kitobi.

«Alpomish» - turkiy xalqlarning yirik va qadimiy dostoni. Unda mardlik, qahramonlik, insoniylik, ezgulik ulug'langan. Yubiley - buyuk shaxslar tavalludining yoxud qut-lug' sanalarning keng miqyosda nishonlanishi. Maqbara - arabcha so'z bo'lib, «qabr» degan ma'noni bildiradi. Imorat ko'rinishidagi bino. Qadim-da mashhur insonlarning qabrlari ustiga qurilgan.

III. Mashg'ulotni yakunlash

1. Nima uchun Vatanimiz tarixini, ajdodlar merosini o'rganamiz?
2. Mustaqillik yillarida tiklangan qaysi obidalarni bilasiz?
3. Ziyoratga borish odobi haqida kattalar bilan suhbatlashing.
4. O'zingiz yashayotgan hududdagi ziyoratgohlar haqida nimalarni bilasiz?

Faol qatnashgan o'quvchilar ballari e'lon qilinadi.

MMIBDO':

Sinf rahbar:

4-mavzu: Ustozlar –elda aziz (1- oktabr – O`qituvchi va murabbiylar kuni munosabati bilan)

Kun shiori: **“Dunyo imoratlari ichida eng ulig`i maktab bo`lsa, kasblarning ichida eng sharaflisi o`qituvchilik va murabbiylikdir”.**

Maqsad: O`quvchilarda vatanparvarlikni singdirish, ustozlarni hurmat qilishlarini rivojlantirish.

Natija: O`quvchilarning erkin fikrlashi, tassurotlari va olgan xulosasi.

Kommunikativ kompetensiya — muloqotda muomala madaniyatiga amal qilishni, ijtimoiy moslashuvchanlikni, hamkorlikda jamoada samarali ishlay olish layoqatlarini shakllantiradi.

Axborotlar bilan ishlash kompetensiyasi — media manbalardan zarur ma`lumotlarni izlab topa olishni, va media madaniyatga ega bo`lish layoqatlarini shakllantirdi.

Foydalanadigan ko`rgazmali qurollar: shiorlar, plakatlar, devoriy gazetalar, slaydlar, tarqatma materiallar.

Doskada: **“Sizga bir umr ta`zimdami aziz ustozlar”**

O`qituvchi:

Inson qalbiga yo`l avvalo ta`lim-tarbiyadan boshlanadi.

Shuning uchun qachonki bu haqda gap ketsa, ajdodlarimiz qoldirgan bebaho merosni eslash bilan birga, ota-onalarimiz qatori biz uchun eng yaqin bo`lgan yana bir buyuk zot-o`qituvchi va murabbiylarning olijanob mehnatini hurmat bilan tilga olamiz.

Biz yurtimizda yangi avlod, yangi tafakkur sohiblarini tarbiyalashdek mas`uliyatli vazifani ado etishda birinchi galda ana shu mashaqqatli kasb egalariga suyanamiz va tayanamiz, ertaga o`rnimizga keladigan yoshlarning ma`naviy dunyosini shakllantirishda ularning xizmati naqadar beqiyos ekanini o`zimizga yaxshi tasavvur qilamiz.

Bu yorug` olamda har bir odam o`zining mehribon ota-onasiga, ustoz va muallimlarga nisbatan hamisha minnatdorlik tuyg`usi bilan yashaydi. Inson o`z umri davomida qanday yutuq va natijalarga erishmasin, qayerda, qanday lavozimda ishlamasin, maktab dargohida olgan ta`lim-tarbiyasi uning yetuk shaxs va malakali mutaxassis bo`lib shakllanishida ulkan ahamiyatga ega ekani shubhasiz.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, ma`rifatparvar bobolarimizning fikrini davom ettirib, agarki dunyo imoratlari ichida eng ulug`i maktab bo`lsa, kasblarning ichida eng sharaflisi o`qituvchilik va murabbiylikdir, desak, o`ylaymanki, ayni haqiqatni aytgan bo`lamiz.

Biz yurtimizda 1 oktabr sanasini O`qituvchilar va murabbiylar kuni sifatida umumxalq bayrami deb e`lon qilganimizning chuqur ma`nosi bor, albatta.

Bu bayram avvalo o`zining bilim va tajribasi, iste`dod va mahorati, insoniy fazilatlarini, ko`z nuri va qalb qo`ri, butun borlig`ini ayamadan, ma`rifat yo`lida beminnat xizmat qiladigan

ustoz va murabbiylarimizga nisbatan xalqimizning azaliy hurmat-ehtiromining yaqqol namunasidir.

Bolalarga axloqdan saboq berishning ahamiyati haqida gapirar ekan, Fitrat bu ishda bir narsani –bolalar dastlabki axloqiy tarbiyani oiladan va o`zini o`rab turgan atrof kishilaridan olishini unutmaslikni ta`kidlaydi.Madaniyatli millat bo`lishi uchun bolalarning axloq tarbiyasiga katta ahamiyat berish kerakligini qayd etadi.Fitrat axloqiy tarbiyada, avvalo, ota-ona va muallimlarning o`zlari go`zal axloqli bo`lishlari zarurligini aytadi.

Topshiriq: “Ustoz otangdek, ulug`” yoki “Ustoz otangdan ulug`” maqolini sharhlash.
(Bahs-munozarali)

Izoh: O`qituvchi jarayonni kuzatishda samimiylikka, o`quvchilarning o`zlarini odob-axloq me`yorlariga e`tiborli bo`lishlikka, faollikka, jonkuyarlikka va talabchanlikka, tezkorlikka, ijodkorlikka undab boradi.

Faol qatnashgan o`quvchilar rag`batlantiriladi

MMIBDO‘:

Sinf rahbar:

5-mavzu: Maktab mulki muqaddas, uni ko`z qorachig`iday asra

Kun shiori: **“Har kunim maktab bilan”**

Maqsad: O`quvchilarda vatanparvarlikni singdirish, maktabga, maktab mulkiga bo`lgan mehrlarini va e`tiborini yanada rivojlantirish va uqtirish.

Natija: O`quvchilarning erkin fikrlashi, tassurotlari va olgan xulosasi.

O`zini o`zi rivojlantirish kompetensiyasi — doimiy ravishda o`z-o`zini jismoniy, ma`naviy, ruhiy, intellektual va kreativ rivojlantirish, o`z xatti-harakatini muqobil baholash va mustaqil qaror qabul qila olish ko`nikmalarini egallaydi

Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi — jamiyatda bo`layotgan voqea, hodisa va jarayonlarga daxldorlikni his etish va ularda faol ishtirok etish, muomala va huquqiy madaniyatga ega bo`lish layoqatlarini shakllantiradi

*Foydalanadigan ko`rgazmali qurollar:* O`zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Ma`naviyat qalbim quyoshi, Ma`naviyat yulduzlari, Abdulla Oripov Adolat ko`zgusi, Pedagogika, shiorlar, plakatlar, devoriy gazetalar, slaydlar, tarqatma materiallar.

Doskada: **“Maktabimiz- faxru-uftixorimiz”**

O`qituvchi:

Maktab uyi-dorulamon
Maktab hayoti jovidon (abadiy),
Maktab safoyi qalb-u jon,
G`ayrat qilib o`qing, o`g`lon!

Maktab erur doruladab,
Maktab erur ehsoni Rab,
Maktab erur gulzor ajab,
G`ayrat qilib o`qing, o`g`lon

Maktab sizni inson qilur,
Maktab hayo ehson qilur,
Maktab g`amni vayron qilur,
G`ayrat qilib o`qing, o`g`lon!

Maktab o`quvni ko`rsotur,
Maktab yozuvni o`rgotur,
Maktab uyqudin uyg`otur,
G`ayrat qilib o`qing, o`g`lon!

Kadrlar tayyorlash milliy dasturini amalga oshirish jarayonida maktab ta`limi, ayniqsa, umumta`lim maktablarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlashga e`tiborni kuchaytirish biz uchun kun tartibidagi eng muhim va jiddiy masalaga aylandi.

Shu maqsadda yurtimizda Kadrlar tayyorlash milliy dasturining uzviy va mantiqiy davomi bo`lmish 2004—2009 yillarda Maktab ta`limini rivojlantirish umummilliy davlat dasturi qabul qilindi.

Bugun maktablarimizda jahon talablariga javob beradigan har bir fanga oid

turli xil ko'rgazmali qurollar, fan xonalarida kerakli jihozlar bilan ta'mirlanmoqda. Bu hammasi davlatimiz tomonidan ajratilgan mablag'lar. Har bir o'quvchi yuqorida ma'rifatparvar bobomiz Abdulla Avloniy ta'kidlaganidek, maktab ulug' dargoh deb, bilmog'imiz lozim. Maktabning har bir mulkini o'z mulkimiz ekanligini his etib ko'z-qorachig'iday asrashimiz kerak.

Hech bir inson o'zi ta'lim-tarbiya olayotgan, ertangi kuniga zamin bo'lgan, o'zidan oldin shu maktabda ota-onasi, jigarlari ham o'qib ketganligini, bundan keyin farzandlari ham ilm oladigan muqaddas dargohni hech qachon yomon ahvolga olib kelmaydi. Aksincha, maktabini, sinfini o'z uyida ozoda va pok tutishga harakat qiladi. Bu esa, Vatanga bo'lgan haqiqiy farzandlik burchi.

Topshiriq: "Mening obod maktabim" mavzusida rasmlar va matnlar tanlovi.

I-guruh: Rasmlari orqali;

II-guruh: Matnlari orqali.

Izoh: O'qituvchi jarayonni kuzatishda samimiylikka, o'quvchilarning o'zlarini odob-axloq me'yorlariga e'tiborli bo'lishlikka, faollikka, jonkuyarlikka va talabchanlikka, tezkorlikka, ijodkorlikka undab boradi.

Faol qatnashgan o'quvchilar rag'batlantiriladi

,

MMIBDO':

Sinf rahbar:

5-mavzu: Ko'chalarda piyodalar qanday harakatlanishlari kerak?

Kun shiori: **“Piyodalar harakatini o'rganamiz”**

Maqsad: O'quvchilarda vatanparvarlikni singdirish, maktabga, maktab mulkiga bo'lgan mehrlarini va e'tiborini yanada rivojlantirish va uqtirish.

Natija: O'quvchilarning erkin fikrlashi, tassurotlari va olgan xulosasi.

O'zini o'zi rivojlantirish kompetensiyasi — doimiy ravishda o'z-o'zini jismoniy, ma'naviy, ruhiy, intellektual va kreativ rivojlantirish, o'z xatti-harakatini muqobil baholash va mustaqil qaror qabul qila olish ko'nikmalarini egallaydi

Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi — jamiyatda bo'layotgan voqea, hodisa va jarayonlarga daxldorlikni his etish va ularda faol ishtirok etish, muomala va huquqiy madaniyatga ega bo'lish layoqatlarini shakllantiradi

Piyodalar ishtiroqidagi YTH va ularning ko'rsatkichlari.

Yo'l-transport hodisalari to'g'risida tushuncha

Avtomobil yo'llarida, shahar ko'cha va maydonlarida transport vositalarining normal harakat rejimining buzilishi oqibatida insonlar halok bo'lishiga, tan jarohat olishiga, shuningdek, transport vositalariga va undagi yuklarning zarar ko'rishiga, yo'ldagi sun'iy inshootlarning zararlanishiga yoki boshqa turdagi moddiy zararlar yetkazishga sababchi bo'luvchi halokatlarga yo'l-transport hodisasi (YTH) deyiladi. Bu ta'rifga ko'ra YTHda ikkita omil bo'lishi shart. Birinchisi - katta miqdordagi moddiy zarar, tan jarohati yoki o'lim. Ikkinchisi harakatdagi transport vositasi.

YTH vujudga kelishida umumiy tizimga kiruvchi «A-H-Y-P-M» elementlaridan biri yoki bir nechitasi birgalikda normal harakat rejimini buzishga sababchi bo'lishi kuzatiladi.

Har bir YTHda shartli ravishda uchta fazani ajratish mumkin: *boshlang'ich*, *kulminatsion* va *yakuniy*. Ular o'zaro bog'liq bo'lib, biri ikkinchisining davomi bo'lishi mumkin.

YTHning boshlang'ich fazasi deganda avtomobillarning va piyodalarning xavfli vaziyat oldidagi harakatlanish sharoiti tushuniladi. *Xavfli vaziyat* deb shunday yo'l harakat sharoiti tushuniladiki, unda harakat qatnashchilari YTHning oldini olishga imkoniyatlari yetarli, agarda tezda bu imkoniyatdan foydalanilmasa yoki ko'rilgan choralar samarasi yetarli bo'lmasa, unda *avtomobillar va piyodalar yaqinlashuvi falokatli (avariya) vaziyatni vujudga keltiradi.

Falokatli vaziyatda harakat qatnashchilarining YTHni oldini olish bo'yicha texnik imkoniyatlari yetarli bo'lmaydi va u sodir bo'ladi.

YTHning kulminatsion fazasi og‘ir oqibatlar yuzaga kelishi bilan xarakterlanadi (piyodalarning va haydovchilarning tan jarohati olishi yoki haloq bo‘lishi, transport vositalarining buzilishi). Bu faza bir necha daqiqa, ob-havoning yomon sharoitlarida esa bir necha minutlargacha davom etishi mumkin. Bunday holda asosan bir nechta transport vositasi ishtirok etadi va uni ko‘pincha «zanjirli» YTH ham deyiladi.

YTHning *yakuniy fazasi* kulminatsion fazasidan keyin transport vositasi harakati to‘xtashining oxiriga to‘g‘ri keladi. Ba’zi vaqtda transport vositasi harakati to‘xtasa ham yakuniy faza davom etadi. Masalan, ag‘darilib ketgan avtomobilda yong‘in chiqish hollari.

Amaldagi me’yoriy hujjatlarga ko‘ra YTH quyidagi 9 turdan iborat:

1. ***To‘qnashuv***. Bunga transport vositalarining qarama-qarshi tomonidan, bir yo‘nalishda yoki yon tomondan harakatlanayotgan vaqtdagi to‘qnashuvi, shuningdek, temir yo‘l transporti bilan avtomobil transportining to‘qnashuvi kiradi. Bu turdagi YTHga to‘satdan to‘xtagan transport vositasi bilan to‘qnashish ham kiradi.

MMIBDO‘:

Sinf rahbar:

7-mavzu: Tilga e'tibor-elga e'tibor (Filologiya fan oyligi doirasida)

Kun shiori: **"Til – millat ko'zgusi"**

Maqsad: O'quvchilarda vatanparvarlikni singdirish, tilga e'tiborni kuchaytirish, fan oyligida munosib ishtirok etishlikni uqtirish.

Natija: O'quvchilarning erkin fikrlashi, tassurotlari va olgan xulosasi.

O'zini o'zi rivojlantirish kompetensiyasi — doimiy ravishda o'z-o'zini jismoniy, ma'naviy, ruhiy, intellektual va kreativ rivojlantirish, o'z xatti-harakatini muqobil baholash va mustaqil qaror qabul qila olish ko'nikmalarini egallaydi

Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi — jamiyatda bo'layotgan voqea, hodisa va jarayonlarga daxldorlikni his etish va ularda faol ishtirok etish, muomala va huquqiy madaniyatga ega bo'lish layoqatlarini shakllantiradi

Foydalanadigan ko'rgazmali qurollar: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Ma'naviyat qalbim quyoshi, Ma'naviyat yulduzlari, Abdulla Oripov Adolat ko'zgusi, Pedagogika, shiorlar, plakatlar, devoriy gazetalar, slaydlar, tarqatma materiallar.

Doskada: **"Adabiyot yashasa – millat yashaydi"**

Cho'lpon

O'qituvchi:

Insonni, uning ma'naviy olamini kashf etadigan yana bir qudratli vosita borki, u ham bo'lsa, so'z san'ati, badiiy adabiyotdir. Adabiyotning insonshunoslik deb, shoir va yozuvchilarning esa inson ruhining muhandislari, deb ta'riflanishi bejiz emas, albatta.

Uzoq yillar davomida o'zbek adabiyotini to'g'ridan-to'g'ri ona tilimizdan tarjima qilib kelgan chet ellik tarjimonlar bilan birga, mamlakatimiz oliy o'quv yurtlarida ta'lim olayotgan iste'dodli o'g'il-qizlarimizni mana shu mashaqqatli, ayni paytda olijanob ishga jalb etish, bu masalaning yechimi bilan bevosita bog'liq bo'lgan tashkiliy-amaliy vazifalarni hal qilishimiz maqsadga muvofiq bo'lur edi.

Agar biz O'zbekistonimizni dunyoga tarannum etmoqchi, uning qadimiy tarixi va yorug' kelajagini ulug'lamoqchi, uni avlodlar xotirasida boqiy saqlamoqchi bo'lsak, avvalambor buyuk yozuvchilarni, buyuk shoirlarni, buyuk ijodkorlarni tarbiyalashimiz kerak. Nega deganda, ulug' adib Cho'lpon aytganidek, adabiyot yashasa — millat yashaydi.

Topshiriq: "Men biladigan shoir va yozuvchilar" mashqi.

Izoh: O'qituvchi jarayonni kuzatishda samimiylikka, o'quvchilarning o'zlarini odob-axloq me'yorlariga e'tiborli bo'lishlikka, faollikka, jonkuyarlikka va talabchanlikka, tezkorlikka, ijodkorlikka undab boradi.

MMIBDO':

Sinf rahbar:

8-mavzu: O‘zbekistonda avtomobilsozlik sanoatini rivojlanish tarixi. (Yo‘l harakati qoidalari).

Kun shiori: Kitob o‘qish-ma’naviy yuksalish omilidir

Mashg‘ulotning maqsadi: Asarlar va asarlarni tanlash haqida keng ko‘lamli ma’lumotlar berish.

Kommunikativ kompetensiya — muloqotda muomala madaniyatiga amal qilishni, ijtimoiy moslashuvchanlikni, hamkorlikda jamoada samarali ishlay olish layoqatlarini shakllantiradi.

Axborotlar bilan ishlash kompetensiyasi — media manbalardan zarur ma’lumotlarni izlab topa olishni, va media madaniyatga ega bo‘lish layoqatlarini shakllantirdi.

I. Tashkiliy qism.

a) salomlashish. b) davomatni aniqlash.

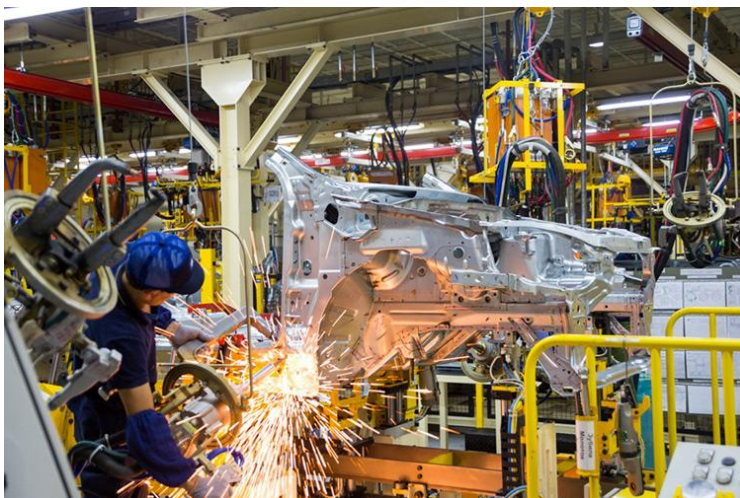
Qisqa savollar;

1. Inson bu - ...
2. Fazilat bu ...
3. Adolat bu ...

II. Asosiy qism.

Avtomobil sanoati – mashi-nasozlikning bir tarmog‘i; avtomobillar, tirkama va yarim tirkama yuk tashish moslamalari, avtomobillarga ehtiyot qismlar, agregatlar ishlab chiqaradi, shuningdek mototsikllar, mo-torollerlar, mopedlar, velosipedlar ishlab chiqarish korxonalari ham Avtomobil sanoati tarkibiga kiradi. Avtomobil sanoati 19-a oxirida Fransiya, Germaniya, AQSH, Buyuk Britaniyada vujudga keldi. 20-asr davomida bu sanoat yuqoridagi mamlakatlardan tashqari. Yaponiya, Italiya, Rossiya, Kanada, Shvesiya va boshqa mamlakatlarda ham rivoj topgan. Dunyoda har yili o‘rta hisobda 46–53 mln avtomobil ishlab chiqariladi, shulardan yuk avtomobillari 9–10 mln, avtobuslar 1,4–1,7 mln, krlganlari yengil avtomobillar. Yengil avtomobillar ishlab chiqarishda AQShning "Jeneral motors"(3,4), "Ford" (4,0), "Kraysler" (1,4) avtomo-bil monopoliyalari jahonda ishlab chiqarilgan jami yengil avtomobillarning 23,6%ni ishlab chiqaradi, Yapo-niyaning "Toyota" (3,6), "Xonda" (1,9), "Nissan" (2,1) monopoliyalari, Germani-yaning "Folksvagen" (2,0), "Opel" (1,7), Fransiyaning "Reno" (1,6), Italiyaning "Fiat" (1,9) kompaniyalari yengil avto-mobillar ishlab chiqarishda yetakchilik qiladi. 20-asrning 80-yillaridan boshlab avtomobil konsernlari avtomobil sotish bozorlarida kattaroq joy egallash, mahsulot tannar-xini kamaytirish va sifatini yuqori darajaga ko‘tarish maqsadida xalqaro konsernlarga birlasha boshlashdi. Mas, "Ford" konserni o‘ziga Yapo-niyaning "Mazda", Angliyaning "Yaguar", Shvesiyaning "Volvo" konsernlarining yengil avtomobillar ishlab chiqaradigan bo‘limlarini kiritdi. "Folksvagen" Ispaniyaning "Seat", Germaniyaning "Audi", Chexiyaning "Shkoda" konsernlari bilan birlashdi. Bu jarayon hozirgi kungacha davom etib kelmoqda. O‘zbekistonda Avtomobil sanoati 90-yillar boshidan paydo bo‘ldi. 1992 yil O‘zbekiston Respublikasida Janubiy Koreyaning "DEU" korporatsiyasi bilan Asaka shahrida yillik loyiha quvvati 200 ming dona yengil avtomobillar ("Damas", "Tiko", "Neksiya") ishlab chiqaradigan "O‘zDEU-avto", qo‘shma korxonasi barpo etildi. Asaka avtomobil zavodida "Da-mas" mikroavtobuslarini seriyali ishlab chiqarish 1996 yil martdan yo‘lga qo‘yildi, 1996 yil 19 iyulda zavodning rasmiy ochi-lishi va xalqaro taqdimoti o‘tkazildi. 1996–99 yillarda "O‘zDEUavto" qo‘shma korxonasida 200 mingdan ortiq avtomobil, 1999

yilda jami 60 mingga yaqin avtomobil ishlab chiqarildi ("Neksiya" – 28259, "Tiko" – 16380, "Damas" – 13663 dona). Chet elga 14 mingdan ortiq avtomobil eksport qilindi. Shuning-dek 1995 yil "O‘zavtosanoat" uyushmasi va Turkiyaning "Koch xolding" kompaniyasi o‘rtasida imzolangan shartnomaga ko‘ra, Samarqand shahrida yillik loyiha quvvati 5 ming donadan ziyod avtobus va turli yuk mashinalari ishlab chiqarishga mo‘ljallangan, umumiy qiymati 65 mln. AQSH dollariga teng "SamKochAvto" qo‘shma korxo-nasini bunyod etildi. O‘rta Osiyoda avtobus va turli yuk mashinalari ishlab chiqaradigan mazkur yagona korxonani ishga tushirishga mo‘ljallangan rasmiy takdimot marosimi 1999 yil 16 martda bo‘lib o‘tdi. Hozircha bu zavodda tayyorla-nayotgan mashinalar uchun butlovchi va ehtiyot qismlarning 25% O‘zbekistonda 136ishlab chiqarilmoqda. Kelgusida avtomobil qismlarini ishlab chiqarish tobora kengaytiri-ladi. Asaka avtomobil zavodida ham dast-labki butlovchi va ehtiyot qismlarning 15% mahalliy korxonalarda tayyorlangan bo‘lsa, 1999 yilga kelib bu ko‘rsatkich 55%ga yetdi. Respublika avtomobillar uchun but-lovchi qismlar ishlab chiqarishni ma-halliyashtirish dasturini amalga oshi-rish maqsadida o‘nlab qo‘shma korxonalar tashkil etildi. Ular Janubiy koreyalik sheriklar ishtirokida tashkil etilgan zavodlar: "O‘zkoramKo", "O‘z-Tong Xong", "O‘z-Dong Yang", "O‘z-Don-gju Peint Kom-pani", "O‘z-Sam Yang" va boshqa1998 yilda "O‘zavtosanoat" uyushmasi Xalqaro a vtotransport ishlab chiqaruvchi korxonalar tashkilotlariga a‘zo etib qabul qilindi. Avtozavodlarning ko‘plab dilerlari respublika ichida ham, undan tashqarida ham faol ishlamoqdalar. "O‘zavtotexxizmat" aksiyadorlik jamiya-ti va "O‘zbek-Lada" shular jumlasidan-dir. Avtomobillarning yangi modellarini yaratish maqsadida katta loyihalar ustida ishlar olib borilmoqda. 2000 yil boshida Sifatni standart-lash bo‘yicha xalqaro tashkilot (ISO-BMTning tashkiloti; 1946 yilda tuzil-gan) "O‘zDEUavto" kompaniyasida ishlab chiqarilayotgan avtomobillarga xalqaro sifat talablariga muvofiqlik sertifi-katini berdi.

O‘quvchilarni rag‘batlantirish

MMIBDO‘:

Sinf rahbar:

_____

_____

9-mavzu: O‘smirlik yoshidagi qizlarning salomatligi va o‘ziga xos psixologik xususiyatlari

Kun shiori: **“Sog` tanda sog`lom aql”**

Maqsad: O`quvchilarda vatanparvarlikni singdirish, tilga e`tiborni kuchaytirish, fan oyligida munosib ishtirok etishlikni uqtirish.

Natija: O`quvchilarning erkin fikrlashi, tassurotlari va olgan xulosasi.

O‘zini o‘zi rivojlantirish kompetensiyasi — doimiy ravishda o‘z-o‘zini jismoniy, ma’naviy, ruhiy, intellektual va kreativ rivojlantirish, o‘z xatti-harakatini muqobil baholash va mustaqil qaror qabul qila olish ko‘nikmalarini egallaydi

Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi — jamiyatda bo‘layotgan voqea, hodisa va jarayonlarga daxldorlikni his etish va ularda faol ishtirok etish, muomala va huquqiy madaniyatga ega bo‘lish layoqatlarini shakllantiradi

*Foydalanadigan ko`rgazmali qurollar:* O`zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Ma`naviyat qalbm quyoshi, Ma`naviyat yulduzlari, Abdulla Oripov Adolat ko`zgusi, Pedagogika, shiorlar, plakatlari, devoriy gazetalar, slaydlar, tarqatma materiallar.

Doskada: **“Sog` tanda sog`lom aql”**

O`qituvchi:

O'tish davri ba'zan o'smir "Men nima istayman va nima qila olaman?", Ya'ni o'z-o'zini anglashning jadal rivojlanishi haqida o'ylay boshlaganida, "men" kashfiyot davri deb ataladi. O'z-o'zini anglashda quyidagi tarkibiy qismlar ajralib turadi: shaxsning ismi, ijtimoiy tan olinish uchun da'vo, shaxsning ijtimoiy maydoni (uning huquqlari va majburiyatlari) va jinsiy identifikatsiya. O'z-o'zini anglashning bir yoki bir nechta tarkibiy bo'linmalarining rivojlanishini buzish tajovuzkorlik, bezovtalik, aloqada qiyinchilik va ba'zan o'z joniga qasd qilishga urinishlarning paydo bo'lishiga olib keladi.

Topshiriq:

Izoh: O`qituvchi jarayonni kuzatishda samimiylikka, o`quvchilarning o`zlarini odob-axloq me'yorlariga e`tiborli bo`lishlikka, faollikka, jonkuyarlikka va talabchanlikka, tezkorlikka, ijodkorlikka undab boradi.

MMIBDO‘:

Sinf rahbar:

_____
_____

**Ushbu tarbiyaviy soatni to`liq olishni
istaysizmi? Unda biz bilan bog`laning.
Biz bilan bog`laning va tarbiyaviy
soatni yuklab oling!**

**BIZ BILAN BOG`LANISH
Telegram: @Lider_Admin
Telefon: +998(99)005-22-44
Agar telefongan javob bera olmasak telegram
orqali bog`laning.**